

Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi

Aralık 2020

Yıl 10, Sayı 2, ss.209-238.

DOI: <https://doi.org/10.20493/birtop.842182>

Journal of Individual & Society

December 2020

Year 10, Issue 2, pp.209-238.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 17.12.2020

Kabul Tarihi: 26.12.2020

Article Type: Research article

Submitted: 17.12.2020

Accepted: 26.12.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

AÇIKSES, E. & AĞIR, Ö. (2020). Eğitimin Dış Politikada Yumuşak Güç Olarak Kullanılması Örneği: Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2), 209-238.

EĞİTİMİN DIŞ POLİTİKADA YUMUŞAK GÜÇ OLARAK KULLANILMASI ÖRNEĞİ: AMERİKAN BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ¹

A SAMPLE OF DETERMINATION FOR EDUCATION AS A SOFT POWER IN FOREIGN POLICY: THE AMERICAN PEACE CORPS ORGANIZATION

Erdal AÇIKSES

Prof. Dr. Fırat Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

eacikses@firat.edu.tr, (0533 350 6260)

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4275-7015

Ömer AĞIR

Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

omeragir76@gmail.com, (0505 873 4451)

ORCID ID: orcid.org/000-0002-5098-9211

Öz

Bu çalışmada Erken Soğuk Savaş döneminde ABD'nin dünyanın birçok bölgesinde uyguladığı eğitim kültür politikalarından biri olan Amerikan Barış Gönüllüleri (Peace Corps) programının ABD tarafından

- 1 Bu çalışma Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Prof. Dr. Erdal AÇIKSES danışmanlığında hazırlanan "Türk Amerikan İlişkileri ve Türkiye'de Amerikan Etkisi (1945-1965)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

nasıl yumuşak güç unsuru olarak kullanıldığı ele alınmıştır. ABD hegemonyasını güçlendirme amacı taşıyan ve içeriğinde Amerikan propagandasını barındıran Amerikan Barış Gönüllüleri örgütünün kuruluş gerekçesi yoksul ülkelerdeki kötü koşullarda yaşayan halkın sorunlarını anlayan, onlarla işbirliği yapıp bu zor yaşam koşullarını hafifletmek için eğitim, sağlık ve tarım gibi konularda alınması lazım gelen tedbirlere ilişkin teknik yardım hizmetlerini sağlamak olarak ifade edilmiştir. Türkiye ile ABD arasında Barış Gönüllüleri ile ilgili anlaşma 1962 yılında imzalanarak program Türkiye’de de uygulanmaya başlanmıştır. Barış gönüllüsü olarak yabancı ülkelere giden Amerikalı gençler zaman zaman buldukları ülkelerde tepki görse de örgütün çalışmaları dünyanın birçok ülkesinde halen devam etmektedir. Çalışmada programın kuruluşu, amacı, dünyanın çeşitli bölgelerinde aldığı tepkiler, faaliyetleri ve nasıl dış politikada bir araç haline getirildiği ayrıca incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Eğitim, Yumuşak Güç, Dış Politika.

Abstract

This study examines how the US Peace Corps program was determined as a soft power element which was implemented as one of the significant instruments of education and cultural policies at the pre-cold war period in many parts of the world. The Peace Corps is an organization aiming to empower the US hegemony and involves its propaganda. The main rationale behind the program was explained as comprehending the problems of people living under vulnerable conditions in poor countries and collaborating with them to alleviate these conditions by providing some technical aid services with regard to the measures needed in education, health, and agriculture spheres. The treaty on the Peace Corps between Turkey and the US was signed in 1962 and afterward the program was initiated in Turkey. The activities of the Peace Corps are still carried out in several countries of the world even though the US youth, who went to the foreign countries as Peace Corps members,

were occasionally exposed to some various reactions. In the study, the establishment of the program, its purpose, the reactions it received in various regions of the world, its activities and how it became a tool in foreign policy was also discussed.

KeyWords: United States of America, Education, Soft Power, Foreign Policy.

GİRİŞ

ABD İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yeni oluşan iki kutuplu dünya düzeninde etki ve hareket alanını genişletmeyi Soğuk Savaş şartları içerisinde dış politikasında amaç edinerek, askeri ve ekonomik gücüne de dayanarak yeni politikalar geliştirmiştir. Bu politikanın önemli unsurlarından biri de etkin olmak istediği bölge ve ülkelere yönelik yumuşak güç kullanımı olarak değerlendirilebilecek eğitim ve kültür politikalarıdır. Bu çalışmada bu politika, bu amaca yönelik bir çalışma olan Amerikan Barış Gönüllüleri programı üzerinden Tarih ve Uluslararası İlişkiler disiplinleri çerçevesinde incelenmiştir.

ABD'nin devlet olarak diğer uluslar ile iletişime geçme ihtiyacı, ulusal güvenliğinin temini ve küresel çıkarlarının korunmasına yönelik kaygularının arttığı zamanlarda her zamankinden daha fazla olmuştur. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD dış politikasına “*Kamu Diplomasisi*” ana başlığı altında değerlendirebileceğimiz başlıklar koymuştur. Eğitim ve kültür konuları bu başlıklar arasında önemli yer tutmaktadır. 1961 yılında faaliyete başlayan Amerikan Barış Gönüllüleri (Peace Corps) örgütünün çalışmaları bu alanda dikkat çekicidir. Bu tür çalışmalar ile dış dünyada ABD'nin tanıtılması, Amerikan değerlerinin benimsetilmesi ile Amerikan toplumuna karşı sempati oluşturulması hedeflenmiştir.

Aslında ABD'deki kamu diplomasi faaliyetlerinin kurumsallaşma sürecinin başlangıcı olarak Birinci Dünya Savaşı dönemi kabul edilebilir. Bahse konu dönemde, ABD'nin Almanya'ya savaş ilan etmesiyle birlikte dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson'un politikalarını tanıtan ve bunları halka benimsetmekle görevli kılınan gazeteci

George Creel öncülüğünde Halk Bilgilendirme Komitesi (Committee on Public Information CPI) kurulmuştur. Daha çok “CreelCommitte” olarak bilinen bu yapının görevi, yurt içinde ve dışındaki diplomatik gelişmeler hakkında ABD kamuoyunu ve yabancı basını bilgilendirmektir. CreelCommite'nin asıl işi ise, savaş döneminde yoğunluk arz eden Alman propagandasına karşı anti-propaganda dili geliştirmek suretiyle bir anlamda ABD'nin savunduğu politikaları tüm dünyaya kabul ettirmektir(Günek, 2018, s. 56).

Soğuk savaş döneminde ABD ve Sovyet Rusya gibi küresel hedefleri olan ülkelerin milli güç unsurlarını askeri ve ekonomik gücün yanında yumuşak güç unsurları ile destekledikleri görülmektedir. Örneğin ABD'nde Dışişleri Bakanlığı uhdesinde açılan eğitim ofisi dış ülkelerde yürütülen eğitim ve kültür programlarını dış politika hedeflerine uygun şekilde yönetmiştir. Güç kavramı tarih boyunca milletler arasındaki çekişmelerde neticeyi belirleyen en önemli etken olmuştur. Güç kavramını Uluslararası İlişkiler literatürüne kazandıran İngiliz tarihçi ve yazar Edward Hallett Carr, gücü “siyasetin temel unsuru” olarak tanımlamış ve gücün uluslararası ilişkilerdeki belirleyici rolüne dikkat çekmiştir(Sancak, 2016, s. 17). Zaman içerisinde gücün tanımı ve kapsamı farklılaşmıştır. Güç kavramının kapsamının genişlemesi ile ortaya çıkan kavramların biri de “Yumuşak Güç” kavramıdır.

ABD merkezli olarak ortaya çıkıp ardından Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük bir işlerlik kazanan yumuşak güç kullanımı ve “*kamu diplomasisi*” uygulamaları, devletlerarası ilişkilerde savaşa ve zora dayalı etkinlik kazanma çabalarının aksine, daha çok cazibe ve özendirme unsurlarını öne çıkartmıştır. Bu çıkış ile yumuşak güç kullanımı, diplomasinin geleneksel araçlarının yanına yeni dış politika araçları eklemiştir. Bu gelişme, uluslararası ilişkiler disiplinin birçok farklı disiplin ile birlikte ele alınması gereğini doğurmuştur. Bunlar arasında özellikle iletişim, eğitim, halkla ilişkiler, filoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimler alanına ait disiplinler ile müzik, tiyatro ve sinema gibi güzel sanatlara ait dallarda uluslararası ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılmasına tanık olunmuştur. Askeri, siyasi veya ekonomik olarak

herhangi bir müdahaleyi içinde barındırmaması itibarıyla kaba fiziki kuvvet kullanımından ayrılan ve günümüzde milli güç unsurlarının en önemlilerinden biri olarak kabul edilen “*yumuşak güç*” kavramını ortaya atan Joseph Nye göre bu kavram;

“*Söz konusu devletin, kendi ulusal çıkarlarını, liderlik ettiği ülkelerin ulusal çıkarlarıyla örtüşecek bir biçimde sunabilme ve diğerlerini de hoşnut edecek bir biçimde izleyebilme kapasitesi demektir*” (Nye, 2005, s. 14)

Kavram, Joseph Nye tarafından 1990 yılında ilk defa kullanılmasına rağmen pratikte uygulamaları Soğuk Savaş döneminde de görülmüştür.

Kamu diplomasisi kavramı ise İngilizcede “*publicdiplomacy*” olarak ifade edilirken, Fransızcada “*la diplomatiepublique*” olarak kullanılmaktadır. Bu kavram, ilk kez 1965 yılında ABD’de bulunan Tufts Üniversitesi’nden Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır (Cull, 2009, s. 14). Ancak içeriği ve uygulamaları çok daha eskidir. “Kamu diplomasi” kavramı olarak, bir devletin milli amaçlarının ve güncel politikalarının olduğu kadar ulusunun düşünce ve amaçlarının, milli kuruluşlarının ve sahip olduğu kültürünün yabancı milletlerce anlaşılması ve kıymetlendirilmesi gayesiyle gerçekleştirilen bir iletişim süreci olarak ifade edilmektedir. (Tuch, 1993, s. 3) Erken Soğuk Savaş döneminde Amerikan dış politikası Amerikan barış gönüllülerinde olduğu gibi bu politikanın örneklerini içinde barındırmıştır.

Devletlerarasındaki klasik diplomasi yanında, uluslararası toplumu etki altına almanın ve yönlendirmenin bir aracı olan kamu diplomasisi aslında; olumlu ülke imajı sağlamak suretiyle bir ülkenin yabancı ülke halkları nezdinde kabulünü mümkün kılan politikalar üreten bir diplomasi faaliyetidir.

Diğer taraftan, kamu diplomasisi kavramı, çoğu zaman propaganda ile ilişkilendirilmektedir. Fakat bu kavram, birçok yönden propagandadan ayrılmaktadır. Her şeyden önce kamu diplomasisini propagandadan ayıran birinci unsur, kamu diplomasisinin amacıdır. Kamu diplomasisinin temel gayesi, propaganda da olduğu gibi iletişim yolu ile bir ülkenin kendi mesajını iletmesi değil, iki farklı toplum arasında karşılıklı iletişimin kurulması ve bunun neticesinde doğacak etkileşimin

sürdürülebilir kılınmasıdır. Bu bağlamda, kamu diplomasisini bir ülkenin farklı milletler ile iletişimini sağlayan uygulamalar olarak tanımlamak da mümkündür (Kaya, 2019, s. 2).

Yazar Joseph Nye, yumuşak gücün öneminden bahsederken yumuşak güç ile sert güç olarak ifade edilen askeri gücün birbirleriyle bağlantılı olduğunu dile getirmiştir. Ona göre, bu iki güç başkalarının davranışlarını etkileme becerisinin iki uç kolunu oluşturmaktadır. Bu ikisinin yöntem ve kaynaklarının somut olarak farklı olduğu işaret edilmektedir. Bu iki güçten sert güç “*emir gücünü*” temsil ederken, yumuşak güç ise “*kendine çekme*” gücünü ifade etmektedir (Nye, 2005, ss. 16-17). Amerikan barış gönüllüleri programı da ABD tarafından bu kapsamda geliştirilmiştir.

Geleneksel diplomasinin kamu diplomasisinden ayrılan en önemli yönlerinden biride geleneksel diplomasinin çoğunlukla gizli yürütülmesidir (Tuncer, 2009, s. 76). Buna karşın, kamu diplomasisi daha büyük kitlelere ulaşmayı hedeflediğinden, faaliyetlerini geniş kitlelere duyurmaya aleni şekilde çaba harcamaktadır. Ayrıca, geleneksel diplomasi kapalı ve hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Oysaki bu durum, kamu diplomasisi için geçerli değildir. Geleneksel diplomasi kaide ve prensiplere dayanan elit yapısından dolayı, kamu diplomasisinin açık ve esnek yapısına da sahip değildir (İskit, 2007, s. 174).

Bu çerçevede ABD'nin Erken Soğuk Savaş döneminde ortaya koyduğu başarılı kamu diplomasi uygulamalarından biri kuşkusuz Amerikan Barış gönüllüleri programıdır. Program ile Amerikalı eğitimli gençler yabancı ülkelere gönderilerek bu ülkelerin vatandaşları ile yüz yüze temas sağlanmıştır. Bu temas sayesinde Amerikan değerlerinin dünyanın çeşitli bölgelerinde tanıtılması ve benimsetilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca program neticesinde Amerikalı gençler dünyanın birçok bölgesini tanıyarak eşsiz bir kişisel deneyim kazanmışlardır. Program Türkiye’de de uygulanmış olup gerek uygulandığı dönemde gerekse daha sonraki dönemlerde çeşitli mecralarda amaçları açısından çokça tartışılmıştır.

1. İkinci Dünya Savaşından Sonra ABD'nin Eğitim ve Kültür Diplomasisi

Eğitim, kültür ve sanat gibi alanlar kamu diplomasisinin en önemli araçlarının başında gelmektedir. Genel bir tanım yapmak gerekirse, “kültürel diploması” bireylerin ve toplumların sahip olduğu fikirlerin, estetik anlayışların, zevklerin ve yaşam biçimlerinin çeşitli argümanlar kullanılarak karşı kitleleri etkilemesi olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle kültürel diploması, toplumlar arasındaki karşılıklı iletişimin aracı olduğu gibi, aynı zamanda toplumların sosyal değişimi ve dönüşümü için de anahtar konumundadır. Ülkelerin kültür diplomasisine önem atfetmelerinin temel nedeni, izlenen kültür diplomasisi sonucunda ülkelerin diğer ülkeler ve toplumlar üzerinde itibarlarının artmasıdır. Nitekim bu itibar kazanımı sayesinde siyasi ve ekonomik kazanımların elde edilmesi de bir hayli kolaylaşmaktadır (Yağmurlu, 2019, s. 1118).

Kültür diplomasisi kavramı kendi içinde iki unsuru barındırmaktadır. Birincisi, uzun bir süre zarfında toplumların tarihinden akıp gelen kültürel birikimdir. İkincisi ise, bu kültürel birikimin arkasında siyasi, askerî ve ekonomik gücün bir araya gelerek oluşturdukları sert güçtür. Bu iki unsuru bir araya getiren uluslar dünya milletleri arasında her yönüyle güçlü bir diploması oluşturabilmişlerdir. Örneğin 18.yy'da Fransa bu güce ulaşmış, Fransızca dünyada büyük bir saygınlık kazanmış, Fransız ürünleri tercih edilir duruma gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşan yeni güç dengesinde, farklı ideolojilerin yanında, kültürel öğelerin de çok ciddi şekilde mücadele ettiğini dünya müşahede etmiştir. Bu dönemde sinemadan müzik sektörüne, beslenmeden giyim şekline, eğlence biçiminden tüketilen içkilere kadar bir ayrışma olmuştur. Bu unsurlar ideolojik farklılıklarla birlikte uluslararası alanı etkileyen unsurlara dönüşmüştür. Bu farklılıklar ve mücadeleler kültürel diploması olgusunun içinde gerçekleşmiştir.

Günümüz ülkeleri içerisinde sömürgecilikle mücadele ederek kurulmuş ilk devleti Amerika Birleşik Devletleri olarak gösterebiliriz. Bugünkü mevcut küresel gücüne ABD'nin sırasıyla bölgesel, kıtasal ve küresel genişleme yollarını izleyerek geldiği ifade edilmektedir(Johnson,

2005, s. 2). Bu genişleme süreci incelendiğinde, ABD'nin sadece askeri ve ekonomik güce yaslanmadığı görülmektedir. Zira yalnızca güce dayalı bir tahakküm, sürdürülebilir olmaktan uzak olduğu gibi aynı zamanda genişleme ve büyüme aşamasının herhangi bir zayıf noktasına geldiğinde kolayca durdurulması mümkündür. Diğer bir ifadeyle, genişleme aşamalı bir süreç olduğuna göre, bir devlet yalnızca güç kavramının bir unsuru olan askeri güce yaslanılıyorsa bu sürecin herhangi bir zayıf noktasında genişleyen tarafın durdurulması da mümkündür (Alakel & Yıldırım, 2015, s. 140).

Bu bağlamda, ABD'nin bahse konu genişleme ve büyümede etki alanını artırırken askeri güç gibi kaba güç unsurları dışında, kullandığı diğer araçların neler olduğu sorusunun da cevaplanması gerekir. ABD açısından bu araçları şu şekilde özetlemek mümkündür; coğrafi açıdan Avrupa kıtasından uzak olmasına karşın politik olarak Avrupa güç dengesinden yararlanması; uluslararası piyasaları kontrol altında tutması; uluslararası örgütlerdeki etkinliği sayesinde küresel hâkimiyetinin maliyetinin azalmış olması; demokrasi ve özgürlük gibi evrensel değerleri araç haline getirerek hür dünya ideali çerçevesinde dönemsel düşmanlar yaratıp uluslararası kamuoyunu bu noktada birleştirebilmesidir. Bu argümanlar esasen ABD'nin hegemonya kurma noktasında kullandığı askeri ve ekonomik gücün dışındaki argümanlarıdır (Aksoy & Avcı, 2018, s. 2). Soğuk Savaş döneminde gücünü pekiştirerek İngiltere'nin II. Dünya Savaşı sonrası dönemde dünya üzerinde kaybettiği etkiyle doğan siyasi boşluğu dolduracak olan ABD'nin, bu etkisini sadece askeri, siyasi ve ekonomik alanda görmek meselenin bir bölümünü görmezden gelmek olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Almanya'da yönetimi elinde bulunduran Nazilerin propaganda faaliyetini sistematik hale getirerek devletin elindeki en önemli araçlardan biri olarak kullanmasından sonra, Soğuk Savaş döneminde de dünyanın iki süper gücü olan ABD ve Sovyetler Birliği tarafından bahse konu "propaganda" olgusu farklı bir şekilde kullanılmıştır. Savaş döneminde Nazilerin dezenformasyon şeklinde yürüttükleri propaganda mevzusunu, yeni dönemde ABD farklı

içeriklerle kamu diplomasisi faaliyetlerine dönüştürmüştür. ABD’de Birinci Dünya Savaşı sırasında kurulan Halk Bilgilendirme Komitesinden sonra, önemli bir kamu diplomasisi kurumu olan ve Savaş Bilgilendirme Ofisi (Office of War Information-OWI) adı verilen yeni bir kurum daha faaliyete geçmiştir. Başkan Roosevelt’in isteği üzerine kurulan bu Ofis (OWI) Amerikan kamuoyunun yanı sıra yabancı ülkelerin kamuoylarına yönelik olarak da İkinci Dünya Savaşı süresince bilgiler aktarmış ve ABD lehine propaganda yapmıştır. ABD’nin en eski resmi radyosu olan Voice of Amerika (VOA), söz konusu Ofis’e bağlı olarak çalışmış ve bu dönemde ABD’nin Soğuk Savaş dönemi politikalarını destekleyen ve tanıtan yayınları yoğun şekilde yapmıştır.

Amerika’nın Sesi Radyosunun başlıca görevi Amerika Birleşik Devletleri’nin uluslararası düzeyde takip ettiği politikaları meşrulaştırma, uluslararası kamuoyundan bu politikalara destek toplama, kendi düşmanlarına karşı güçlü düşmanlık ve kendi politikalarına karşı ise güçlü yandaşlık oluşturmaktır. Öyle ki 1948 yılında “Smith-Mudht” adını taşıyan bir yasa çıkarılarak VOA’nın Amerikan halkına yönelik yayın yapması engellenmiştir. Bu yasanın gayesi Amerikan halkının devletin dışarıda kamuoyu oluşturmak için yapmış olduğu propaganda faaliyetinden haberdar olmamasını sağlamaktır. VOA bu dönemde devamlı olarak Amerika’nın dış politikasının bir aracı olarak vazife görmüştür. Amerikan devleti tarafından ekonomik olarak sürekli finanse edilmiştir (İlkay & Analı, 2015, s. 88).

1948 yılında Başkan Harry Truman bahse konu Savaş Bilgilendirme Ofisini kapatarak, bu kurumun görevlerini ABD Dışişleri Bakanlığının uhdesine vermiştir. Soğuk Savaşın hız kazanması üzerine ABD, Sovyet Rusya’ya karşı dünya kamuoyunun desteğini kazanmak için daha farklı kamu diplomasisi faaliyetlerine ve programlarına hız vermiştir. Bu politikalara verilebilecek en iyi örneklerden biri de içerisinde eğitim adına birçok öge barındıran Amerikan Barış Gönüllüleri programıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan Soğuk Savaş döneminde yapılan propaganda çalışmalarını “kamu diplomasisi” olarak değerlendirmek gerekir. Tarihsel olarak, zaman zaman kamu diplomasisinin araçlarını

kullanan devletler daha eski zamanlarda da olmuştur. İngiltere bu hususta verilebilecek en iyi örnektir. Geniş coğrafyalara yayılan sömürge alanlarında, kamu diplomasisine benzer pratikleri olmuştur. Ancak, bu kavram çoğu ülke için 1950’li yıllarda henüz yeni bir kavramdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD’nin kamu diplomasisi alanında yürüttüğü faaliyetleri sadece bir kurum ile değil, çok çeşitli kurumlar vasıtası ile yürüttüğü görülmektedir. Ancak, ABD’de kamu diplomasisi kavramı, 1953 yılında Amerikan Enformasyon Ajansının (USIA) kurulmasıyla birlikte kurumsallaşma aşamasına geçmiştir (Güneş, 2018, s. 56). USIA’nın kuruluşu bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Bu yeni dönemde, ülkedeki kamu diplomasinin görev, sınır ve sorumluluklarının belirlendiği yasal düzenlemeler hızla yapılmıştır. Bunların en önemlisi, 1948 yılında çıkarılan Enformasyon ve Eğitim Değişimi Yasası’dır. Bu yasaya göre, kamu diplomasisi mevzusunda yapılacak yayınları takip etme görevi Broadcasting Board of Governors’a (BBG) verilmiştir. Bu kurum, Amerika’nın Sesi Radyosu gibi iletişim araçları kullanarak askeri olmayan bütün yayın faaliyetlerini yürütmektedir. Diğer ilgili kurumlar ise Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı ile Amerika’nın uluslararası teknik yardım kuruluşu olarak da bilinen USAID (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı) teşkilatlarıdır. Bu kurumlar arasında merkezi koordinasyonu sağlayan herhangi bir birim yoktur. Fakat tüm faaliyetler hem planlama hem de uygulama aşamasında belirli bir işbirliği içerisinde yapılmaktadır (Kalın, 2018).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD, yukarıda bahsi geçen kurumların çalışmaları ve devletin ağırlık verdiği kültürel diplomasi faaliyetleriyle küresel ölçekteki hegemonyasını daha da güçlü bir hale getirmeyi başarmıştır. Bu dönemde uygulanan Fulbright gibi burs programları ile dünyanın birçok memleketinden gelip ABD’de eğitim alan milyonlarca insanın katılımının yanı sıra, yürütülmekte olan bilimsel ve kültürel çalışmalar Amerikan kültürünün yayılmasında önemli roller oynamış ve dünya ölçeğinde ABD’nin yumuşak gücünün artmasına destek sunmuştur.

2. Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü ve Eğitim

İkinci Dünya Savaşının hemen ardından dünyanın birçok bölgesini içine alacak şekilde yoğun küresel hâkimiyet mücadelesine girişen ABD, bu yeni mücadeleyi çok güçlü askeri ve ekonomik olanaklara sahip olmasına rağmen sadece bu imkânlar ile kazanamayacağını anladığı andan itibaren yeni stratejiler geliştirmeye başlamıştır (Erken, 2015, s. 41). Bunun için ilk etapta, 1950'lerden itibaren kendi insan kaynağının geliştirilmesi ve nitelik kazanmasını amaçlayan ciddi projeler devreye sokulmuştur.

Bu politikanın ABD tarafından geliştirilmesinde, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın savaş nedeniyle harabeye dönmüş olmasının yanı sıra, kıtanın ekonomik ve sosyal yönden çökmüş olmasının da etkisi büyüktür. Çünkü savaş sonrasında yayılcı bir siyaset takip edeceği anlaşılan Sovyet Rusya'yı Avrupa'da engelleyebilecek bir güç kalmamıştır. Bu nedenle ABD, Rusya'nın özellikle Avrupa'da ve Ortadoğu'da nüfuz kazanmasını engellemek ve kendi gücünü her alanda gösterebilmek için dil, kültür, ekonomi, mühendislik ve tıp gibi daha birçok daldaki yabancı bilim insanlarının çalışması ve eğitim alması gayesiyle kendi ülkesine gelmesi için önemli bir çalışma başlatmıştır. Burada güdülen amaç, söz konusu yüksek eğitimli insanların aracılığıyla bu kişilerin mensup oldukları milletler ile yakın ilişki kurmak ve mensubu oldukları ülkelerde sosyalist fikirlerin yayılmasını engellemektir. Sonuç olarak da, Amerika'nın etkinlik ve nüfuz sahasının söz konusu ülkelerde hayatın her alanında güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

John F. Kennedy ABD başkanı olunca, ABD'nin insan kaynağını geliştirmek için dünya genelinde eğitim ve kültür diplomasisi üzerinden etkili olma konusunda önceki Amerikan başkanlarından daha farklı yoğun bir çalışma içinde olmuştur. Bu amaçla ABD'de Michigan Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşma ile Amerikalı gençlerin yabancı ülkelerde görev almasını sağlayacak "barış gönüllüleri" programının başlatılacağını bildirmiştir ("The Founding Moment", t.y.). Böylece, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında "yumuşak güç" oluşturma serüveni başlamıştır.

2.1. Örgütün Kuruluşu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD savaştan ciddi zarar görmüş ülkeler ile az gelişmiş ülkelere yönelik olarak onları desteklemek ve kalkındırmak iddiası ile birçok ekonomik plan ve program devreye koymuştur. Marshall Planı bunun en bilinen örneğidir. ABD, yabancı memleketlere ekonomik yardım içeren planlarının dışında, özgürlükçü ve demokrat bir dünyanın savunuculuğuna soyunan bir ABD imajı oluşturmayı arzu etmiştir. Bu noktada “Barış Gönüllüleri” (Peace Corps) programı önemli işlev görmüştür.

Barış Gönüllüleri fikri, John F. Kennedy’nin 1960 yılı Ekim ayındaki seçim kampanyası sırasında gündeme gelmiştir. Kennedy başkan seçilince, aynı zamanda akrabası olan Sargent Shriver’in başkanı olduğu bir komisyon oluşturmuştur. Bu komisyon, Barış Gönüllüleri ile ilgili olarak tüm kesimlerin görüşlerini alarak, kurulacak örgütün tabii olacağı esasları belirlemiştir. Kurulacak örgütün amaç ve görevleri, uygulanacak programların özelliği, burada çalışmak için seçilecek olan gençlerin sahip olması gereken özellikler ile gönüllülerin eğitimine yönelik hazırlık kursları ele alınmıştır. Ayrıca, Barış Gönüllüleri programının Amerikan diplomasisindeki yeri ve nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda ciddi çalışmalar yapılmıştır (Özbalkan, 1970, ss. 30-31). Bu çalışmalar neticesinde örgüt kurularak faaliyete başlamıştır.

2.2. Örgütün Kuruluş Gerekçesi

Barış Gönüllüleri Örgütünün kuruluş amacı; dünyanın birçok bölgesinde kötü koşullarda yaşayan yoksul ülkelerdeki halkın sorunlarını anlayan, onlarla işbirliği yapıp bu zor yaşam koşullarını hafifletmek için çalışmak olarak ifade edilmiştir. Bu amaç ile örgüt gönüllü Amerikan gençlerini seçerek gönüllülere verilecek bir eğitim neticesinde bu durumdaki ülkelere gönderecektir. Bu gençler gittikleri ülkelerde insanlara başta eğitim sağlık ve bölgesel kalkınama için yardımcı olacaklardır. Gönüllü olarak bu programa katılacak Amerikalı gençler ise, hem yeni bir dil öğrenecekler hem de kişisel gelişimlerine katkı

sağlayıp dünyayı daha iyi tanımalarına imkân verecek ciddi bir tecrübenin sahibi olacaklardır.

ABD'nin özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlıca tüm dünya ile kurduğu ekonomik, diplomatik ve siyasi ilişkilerin yanı sıra, tüm bunlara paralel olarak gelişen ekonomisi ciddi ölçülerde insan kaynağına ihtiyaç duymuştur. ABD bu ihtiyacını, küresel ölçekte faaliyet gösteren Rockefeller ve Ford gibi Amerikan şirketlerinin vakıflarını kullanarak aşmak istediğinden yabancı ülkelere eğitimli insan kaynağı transfer etmiş, ancak bu da ihtiyacı gidermekte yetersiz kalmıştır (Erken, 2015, s. 44).

Barış Gönüllüleri programının aslında ABD'nin misyonerlik teşkilatlanmasının dini boyutu olmayan yeni bir versiyonu olduğunu kabul eden görüşler de literatürde mevcuttur (Latham, 2000, s. 109). Bu görüşte olanlar, sonuçta dünyanın dört bir tarafına dağılan Amerikan gençlerinin gittikleri ülkelere Amerikan kültürünü ve yaşam biçimini bir nebze de olsa taşıyacaklarını belirtmektedir. Nitekim ABD Kongresi, 22 Eylül 1961'de Barış Gönüllüleri hakkındaki yasayı onaylarken temel gerekçenin, ilgili ülkelerin yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak ve farklı kültürlerin birbirini tanımalarını sağlamak olduğunu belirtmiştir (Soy-sal, 2015, s. 117).

Bu konuyu Amerikan kaynaklarından tahlil eden Ali Erken Amerikan başkanı seçildikten sonra Amerikan imajı konusunda olumlu etki yapan Kennedy'nin Barış Gönüllüleri konusuna nasıl önem verdiğini ve projesini nasıl kurumsallaştırdığını şöyle ifade etmektedir;

“Kennedy ile beraber Amerikan dış siyasetinde eğitim, kültür ve iletişim araçlarının artık daha önemli rol oynayacağı anlaşıldıktan sonra bu alanda faaliyet gösteren kurumların yeniden düzenlenmesine dair tartışmalar başlamıştı. Başkanlık makamına sunulan bir raporda eğitim, kültür ve iletişim alanındaki faaliyetleri yürüten kurumların artık birbiriyle entegre olması gerektiği vurgulanıyordu. Bu kurumlardan USIA (US Information Agency) 1953 yılında kurulmuştu. Ajans bir nevi kültürel propaganda aracı olarak işlev görüyordu. 1955'de başlatılan ICA (International Cooperation Administration) Amerikan'ın dış yardımlarının

koordine edildiği üst mekanizma pozisyonundaydı. 1959'da yeni bir hüviyete kavuşturulan ECA (Bureau of Educational and Cultural Affairs) da Amerikan'ın yürüttüğü değişim programlarına nezaret ediyordu”(Erken, 2015, s. 46)

Buradan da anlaşılmaktadır ki, kamu diplomasisi ve onun alt çalışma alanı olarak bugün kabul edilen eğitim ve kültür diplomasisi faaliyetleri, ABD'de Soğuk Savaşın ilk on beş yılı içinde kurumsallaştırılmış ve uygulamalar başlatılmıştır. Bugün geldiğimiz noktada, popüler kültür üzerindeki Amerikan varlığının ezici etkisi, bize söz konusu politika uygulamalarıyla ABD'nin yadsınamayacak bir başarı elde ettiğini göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşının sonuna gelindiğinde ABD, Sovyet Rusya ile birlikte savaştan süper güç olarak çıkmış ve Rusya'ya karşı dünyanın tüm bölgelerinde mücadeleye girişmeye başlamıştır. Elbette ki, bu mücadeleye daha çok Avrupa, Yakın Doğu ve Orta Asya bölgeleri üzerinde olmuştur. ABD, bu mücadelesini sürdürürken Rusya'ya karşı üstünlük kurabilmek için etkinlik göstermek istediği ülkelerin halkı ile de yakın temaslar kurma ihtiyacı hissetmiştir. ABD, yukarıda belirtilen çerçevede, küresel rekabetteki gücünü artırmak için 1950-1960 yılları arasında yumuşak güç olarak nitelendirilen kamu diplomasisine özel ehemmiyet vermiş ve bu politikasının en önemli unsurlarından biri olarak da Barış Gönüllüleri programını kullanmıştır. ABD'yi Soğuk Savaş döneminde kuşkusuz bu çok yönlü mücadeleye iten ana sebep, Sovyet Rusya'nın sahip olduğu rekabet gücüdür.

Bu minvalde, özellikle 1950-1960 döneminde Ortadoğu olayları sırasında İran hariç olmak üzere, Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen sosyalist rejim hedefli askeri darbeler ile Sovyetlerin Doğu Avrupa'da elde ettiği nüfuz genişlemesi ABD'yi çok yönlü bir mücadele takip etmesi gerektiğini ortaya koyan nedenlerdir. Diğer bir ifadeyle, bazı ülkelerde meydana gelen sosyalist rejim ihdas etmeyi hedefleyen askeri darbeler ile Rusya'nın Avrupa'daki genişlemesi ve teknolojik olarak ABD'yle etkin rekabet edebilme kapasitesinin varlığı ABD'yi çok yönlü politikalar üretmeye sevk etmiştir. Bu nedenlerle, bahse konu dönemde, ABD

insan sermayesini güçlendirmek ve vatandaşlarının dünyanın her tarafında ticaret yapmasını sağlamak için çok yönlü ve etkin bir dış politika izlemiştir. Örneğin, 1956 yılında “*people to people*” adı verilen program ile temeli atılan değişim ve liderlik programları Amerikan değerlerini tüm dünyaya tanıtmayı amaçlamıştır(Erken, 2015, s. 47).

Barış Gönüllüleri programının gayesini ABD insancıl gerekçelere dayandırırken, Türkiye’de ve birçok farklı ülkede bu programı çok farklı değerlendiren kesimler olmuştur. Bu kesimler programın uygulamaya konulma amacını, dünyanın dört bir tarafına yayılmış ve çoğu ABD merkezli çok uluslu şirketlerin insan kaynağı ihtiyacını karşılamak olarak izah etmiştir. Bu değerlendirmeye göre, program sayesinde genç Amerikalılar az gelişmiş ülkelerdeki insanlara teknik konularda yardımcı olacaktırlar. Ancak, “*barış gönüllüsü*” adı verilen gençler aynı zamanda, hayat tecrübesi kazanıp yerel dilleri ve buldukları ülkelerin şartlarını öğrenerek çok uluslu Amerikan şirketlerinin personel ihtiyacını karşılayacak ve onların bu bölgelerde büyümelerine yardımcı olacaktırlar(“Yön Dergisi”, 1966, s. 8).

1967’de Forum Dergisinde, Barış Gönüllüleri ile ilgili dikkat çeken bir değerlendirme yapılmıştır. Dergide Barış Gönüllüleri programının gerçek amacının; çirkin Amerikalı imajı yerine, fakir ülkelerde kötü hayat koşullarında yaşayan yoksul insanların zor yaşamına ortak olan, onlara yardımcı olmaya çalışan Amerikalı insan tipini bu ülkelerdeki halkın zihnine yerleştirmek olduğu belirtilmektedir (“Forum”, 1967, s.320). Kennedy, Barış Gönüllüleri Örgütü aracılığıyla, Amerika’dan ayrılıp yabancı ülkelerde mütevazı şartlarda yaşayıp hayatlarının bir kısmını toplum hizmeti adı altında geçirebilecek Amerikalı gençler vasıtası ile Amerikan idealizmini dünyanın her köşesine taşımak istemiştir. Bu genç Amerikalılar, Amerika ile ilişkisi olan bu ülkelerde barışın temsilcisi olarak çalışacaklar ve fakir insanlara yardım edeceklerdir.

John F. Kennedy bu örgütün üç temel amacını şu şekilde açıklamıştır;(Bozkurt, 2008, ss. 189-190) Bunlar az gelişmiş ülkelerin ihtiyaç duyduğu teknik elemanları temin etmek. Gelişmemiş bu ülkelere teknik yardım ve bilgi yardımı sağlamak. Barış gönüllülerinin gittikleri

ülkelerde Amerikan sempatisi yaratmak. Nitekim Kennedy başkan seçildikten sonra bu düşüncesini harekete geçirmiş ve yapılan çağrıya ilk anda ABD’de yaklaşık 30 bin kişi gönüllü olmuştur.

2.3. Amerikalı Gönüllülerin Kişisel Özellikleri

Barış Gönülleri örgütünde görev alan Amerikan vatandaşları çoğunlukla genç yaşlardaki kadın ve erkeklerden oluşmuştur. Bu kişilerin yaş ortalaması 25 civarında olup, yüzde 61’i kadınlardan ve yüzde 39’u erkeklerden oluşmaktadır. Gönüllülerin yüzde 92’si ise bekârdır. Gönüllülerin ezici çoğunluğu üniversite mezunu olup, bu oran yüzde 82 şeklindedir. Geriye kalan yüzde 18’lik kesimin çoğunluğu mesleki eğitim veren okullarda eğitim almışlardır. ABD’de Barış Gönüllüleri teşkilatına katılabilmek için; ABD vatandaşı olmak, 18 yaşından büyük olmak, üniversite mezunu olmak, üniversite mezunu olmayanların ise üç ila beş yıl arasında değişen iş deneyimi bulunmak, sabıka kaydı olmamak, borçsuz ve kanuni olarak engelsiz olmak, motivasyon ve uyum sahibi olmak gibi özelliklerin yanında sağlık açısından herhangi bir probleminin olmaması gibi özellikler katılım için gerekli şartlar olarak konulmuştur (Akbaş, 2006, ss. 5-6)

Amerikan arşiv belgelerinde Türkiye’de görev yapmış Barış Gönüllülerinin özgeçmişlerini ayrıntılı incelediğimizde, bu kişilerin ağırlıklı olarak üniversitelerin dil, sanat, eğitim ve siyaset bilimi gibi alanlarından mezun oldukları görülmektedir. Ayrıca, dinamik ve birden çok sosyal uğraşısı olan, çeşitli topluluklarda görev almış kişiler oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, 22 Haziran 1942 Galveston (Texas) doğumlu olan Martha Ann Campel isimli gönüllü, Texas Christian Universty’den mezun olduktan sonra çeşitli okullarda öğretmenlik yapmış ve birçok öğretmen derneğinde çalışmıştır. Bunun dışında at biniciliği, resim ve su kayağı gibi çeşitli spor dalları ile meşgul olmuştur. Martha Ann Campel daha sonra, Barış Gönüllüsü olmak için başvurmuş ve başvurusu kabul edilince de teşkilata katılıp çalışmaya başlamıştır (Guide to the United States Peace Corps, Volunteer Information: Turkey Records, t.y.).

2.4. Türkiye’de Barış Gönüllüleri Programının Başlaması

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu ile Amerika Birleşik Devletleri farklı ittifaklar içerisinde yer almasına rağmen, Osmanlı sınırları içerisindeki ağırlıklı eğitim faaliyetleri ile uğraşan Amerikan misyoner kuruluşlarına ve onların kurumlarına karşı herhangi bir olumsuzluk yaşatılmamıştır. 1927 yılına gelindiğinde, Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında diplomatik ilişkiler yeniden başlamıştır. Bu vakte kadar olan süre içinde ise, ABD çeşitli Amerikan vakıfları kanalıyla Anadolu toprakları ile olan ilişkisini devam ettirmiştir.

Nitekim Türk ve Amerikan toplumları arasındaki ilk sivil münasebet, I. Dünya Savaşından önce Protestan mezhebine mensup Amerikan misyonerlerinin Osmanlı topraklarında kurmuş oldukları, misyonerlik teşkilatına bağlı, okullardır. Diğer bir ifadeyle ilişkiye sebep olan faaliyetler eğitim konusudur. Bu eğitim faaliyetleri Amerikalıların, Osmanlı toplumuna dokunan dikkat çekici ilk gayretleridir. İki ülke halkı arasındaki ikinci doğrudan temas ise, Soğuk Savaş döneminde başlatılan ve misyonerlik çalışmalarına kısmen benzeyen Amerikan başkanı Kennedy’nin başlatmış olduğu Amerikan Barış Gönüllüleri programıdır. Görüldüğü üzere mesele yine ağırlıklı olarak eğitim konusuna ilişkindir.

Türkiye ile ABD arasında Barış Gönüllüleri ile ilgili anlaşma 1962 yılında imzalanmıştır. Barış Gönüllülerinin Türkiye’ye gelişleri ile ilgili anlaşma, dönemin ABD Başkan Yardımcısı Lyndon B. Johnson ile Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin arasında yapılan ikili görüşmeden sonra başlamış ve yine bu ikilinin kendi aralarındaki 27 Ağustos 1962 tarihli mektupların teatisi neticesinde kararlaştırılmıştır. Yapılan antlaşmanın Türkiye’de iç hukukun bir parçası olması için ihtiyaç duyulan uygun bulma kanunu, TBMM tarafından kabul edilen 2 Nisan 1965 tarih ve 568 sayılı Kanun olup, 11976 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır (*Resmi Gazete*, 1965). Mezkûr Kanunun tam adı “*Barış Gönüllüleri adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Antlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu dair*

Kanun” şeklindedir. Kanunu TBMM’de ilk olarak 14 Ocak 1965’te görüşülmüş ve 2 Nisan 1965 tarihinde kabul edilmiştir (Kabacalı, 1995, s. 210). Burada dikkat çekici olan husus, Barış Gönüllüleri mensuplarının Türkiye’ye gelip çalışmaya başladığı tarihten neredeyse üç yıl sonra mezkûr kanunun mecliste kabul edilmiş olmasıdır.

Barış Gönüllülerinin gideceği ülkeler arasında Türkiye’nin de yer almasını ABD talep etmiştir. Türkiye’nin bu konuda ABD’den herhangi bir talebi olmamıştır (Erboz & Soydan, 2009, ss. 16-17). Bu konuyla ilgili görüşmeleri ABD adına Mr. Kuhn ve Mr. Woolfley, Türkiye adına ise Hamit Batu ve Şefik Fenmen gerçekleştirmiştir (Özbalkan, 1970, ss. 125-129). Görüldüğü üzere söz konusu hareketlilik programı, basit bir iş olarak görülmemiş üst düzey devlet adamlarının karşılıklı görüşmeleri neticesinde kabul edilmiştir. Bu durum, ABD’nin bu programa ne derece ehemmiyet verdiğini açıkça göstermektedir.

Türkiye’ye gelen Barış Gönüllüleri’nin coğrafi dağılımları incelendiğinde, ABD ile Türkiye arasında yapılmış olan Antlaşmaya göre gönüllülerin Marmara, Ege, Orta ve Güney Anadolu bölgelerinde görevlendirilmeleri kararlaştırılmıştır. Bu bölgelerin haricindeki bölge ve illerde faaliyette bulunulmaması ilgili protokolde yer almıştır. Protokoldeki açık hükme rağmen bazı gönüllüler Doğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde de faaliyetlerini yürütmüştür. Sadece Bingöl ve Hakkâri illerinde görev yapmamışlardır. Bunun dışında ağırlıklı olarak batı illeri olmak üzere, Türkiye’nin birçok bölgesinde görev yapmışlardır. Protokole aykırı bir şekilde, dolaşımın yasaklanmış olduğu bölgelerde görev yapan gönüllü sayısı 163 civarındadır (Soysal, 2015, s. 121).

2.5. Türkiye’de Barış Gönüllüleri Hakkında Yapılan Değerlendirmeler

Amerikan hükümeti, Türkiye’de Barış Gönüllüleri teşekkülünün çalışmalarına liderlik etmesi için akademisyen kişiliği ağır basan Ross Pritchard’ı görevlendirmiştir. Programın devam ettiği dokuz yıl boyunca, Türkiye’ye gelen toplam 1.200 barış gönüllüsü gencin yaklaşık

olarak yüzde 60'ı İngilizce eğitimi programında, yüzde 20'si ekonomi ile ilgili alanlarda ve yüzde 15'i de sağlık hizmetleri alanında görev almışlardır(Akbaş, 2006, ss. 9-10).

Barış gönüllüsü olarak Türkiye'ye gelen bu gençlere ülkeye girişlerinden önce Türk kültürü, Türk dili ve Türk toplum yapısı hakkında eğitimler verilmiştir. İlk yıllarda bahse konu eğitimler Amerika'da yapılırken, daha sonra Türkiye'de İstanbul Robert Kolejinde verilmeye başlanmıştır. Bu eğitimlerle, gelen gençlerin topluma uyumları kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

Barış Gönüllüleri Teşkilatının ilk kurucuları arasında yer alan ve ilk üst düzey yöneticisi olan A. Shriver'in dediği gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin yurtdışına gönderdiği özenle seçilmiş, yüksek motivasyon sahibi, iyi eğitilmiş, karakterli, iyi niyetli gibi sıfatlarla tanımlanan bu kişiler; Amerika tarafından o dönem için Amerika'nın desteğine ihtiyaç duyan milletlerin hayatını kolaylaştırmak ve onlara yardım etmek(Parlak, 2015, s. 294) amacını mı güdüyorlardı? Yoksa Soğuk Savaş ikliminin getirmiş olduğu iki kutuplu dünya düzeninde Amerika'nın yüksek çıkarlarının korunması için çalışan ve bunun için eğitilmiş kişiler midir? Bu temel soru, Türkiye'de çok ciddi bir şekilde tartışılmıştır. 1966 yılında dönemin Türkiye Cumhuriyeti başbakanına, Senatör Sıtkı Ulay bir mektup yazarak barış gönüllülerinin çalışmaları ve bu teşekkülün yapısı hakkında bilgi talep etmiştir. Ulay, bu teşkilatın mensupları hakkındaki şahsi çekincelerini belirterek "*barış gönüllüsü*" adı altında ülkeye gelen bu kişilerin yanlarında telsiz cihazı taşıdıkları yönünde iddialar olduğunu belirterek konunun aydınlatılmasını talep etmiştir(Milliyet Gazetesi, 1966a).

Barış Gönüllüleri ile ilgili olarak bu teşekkülün nasıl doğduğu ve neyi amaçladığı, sonucunun nereye varacağı ile ilgili tartışmalar toplumda ve basında yer aldığı gibi, TBMM'de gündem olmuştur. Anlaşmaya dair kanun mecliste henüz görüşülmeye başlandığı sırada, 14 Ocak 1965 tarihli oturumda Niğde milletvekili Asım Eren söz alarak, aşağıdaki konuda TBMM'ye bilgi verilmesini talep etmiştir;

“Barış Gönüllüleri adı altında memleketimizde çalışmakta bulunan Birleşik Amerika Devletleri uyruklu kimselerin faaliyetlerini bazı yerlerde yakînen gördük. Bunların çalışmalarının hakikaten insani bir amaç izlediği duyuluyor. Bununla beraber bu teşkilâtın nasıl doğduğu, ucunun nereye bağlı olduğu, hacminin ne olduğu hakkında bilgimiz yoktur. Eğer mümkünse ilgili bakanlık veya temsilcileri lütfetsinler, bu anlaşmadan önceki durumu, bilmediğimiz noktaları izah buyursunlar, ondan sonra tasdik edelim.”(“Millet Meclisi Tutanak Dergisi”, 1965a, s. 667)

Aynı tutanak üzerinden takip edildiğinde mecliste bulunan Dışişleri Bakanlığı temsilcisi Nazif Cuhruk (İkinci Daire İktisat İşleri Genel Müdürü) söz alarak, milletvekillerine konu hakkında izahat vermiştir. Nazif Cuhruk izahatında; Barış Gönüllüleri adlı Amerikan teşkilatının Başkan Kennedy tarafından 1960 senesinde Amerikan Kongresinde yapılan bir konuşmadan hareketle ortaya çıktığını ve Amerikan dış politikasının o tarihte tespit edilen, dış politika açılımlarının en verimli vasıtalarından bir tanesi olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Teşkilâtın amacının, Amerikan yaşam biçimi ve Amerika’nın demokratik ideallerini dünya ile paylaşmak olduğunu belirtmiştir. Barış Gönüllüleri Teşkilatına mensup gönüllülerin gittikleri memleketlerin şartlarına uyarak, burarlarda çeşitli işkollarındaki insanların çalışma ve yaşama şartlarını kabul ederek, eşit şartlar altında onlarla beraber gönüllü bir şekilde çalışmak üzere seçildiklerini belirtmiştir.

Cuhruk izahatında bunların dünya genelindeki sayılarının yaklaşık olarak 50 bin kişiye ulaşmasının tahmin edildiğini, bu sayının teşkilatın bütçesine bağlı olarak değişebileceğini belirtmiştir. Programın bir yıllık değil her yıl tekrar edilen bir program özelliği taşıdığını belirterek, Kennedy’nin kayınbiraderi Servant Schneider’in bu teşkilâtın başında bulunduğunu söylemiştir. Gönüllüleri, gelişmekte olan ülkelere teknik yardım temsilcisi gibi değerlendirdiklerini belirtmiştir. Bu kişilerin, ekonomik ve sosyal alanlar ile diğer çeşitli alanlarda beraber yaşadıkları topluluğun çalışma hayatına katılacaklarını; bu hayat içinde bir teknik “yardım eksper” gibi sahip oldukları bilgiyi ve görgüyü içinde

buldukları topluma intikal ettireceklerini belirtmiştir (“Millet Meclisi Tutanak Dergisi”, 1965a, s. 662-663).

Gönüllüler ile alakalı aynı tutanağı incelemeye devam ettiğimizde İkinci Daire İktisat İşleri Genel Müdürü Nazif Cuhruk’un yukarıda özetlenen geniş izahatına rağmen, bazı milletvekillerinin izahattan tatmin olmadıkları anlaşılmaktadır. Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral söz alarak;(Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 14 Ocak 1965,a s. 662)

“Muhterem arkadaşlar, biraz evvel konuşan arkadaşımızın beyanından anlaşılıyor ki, Türkiye’ye Amerika’dan barış gönüllüleri adı altında bazı kimseler gelecektir. Bunlar bize ne öğretecekler? Ne öğretecekler? Bize bunlar ahlâksızlıktan başka bir şey öğretmezler. Kanunu kabul etmeyelim arkadaşlar.”

diyerek kanun tasarısına karşı çıkmıştır. Neticede, karşı çıkanlar olmasına rağmen, bu antlaşmayı destekleyerek meclisten geçmesini isteyen vekillerin dediği olmuş ve kanun onaylanmıştır. Kanunu destekleyen milletvekillerinden olan İstanbul milletvekili Fahrettin Kerim Gökay söz alarak:

“Muhterem arkadaşlar, benden evvel konuşan çok kıymetli aydın bir arkadaşımın insanlık sahasında her türlü fedakârlık yaparak vazife gören insanlar hakkında kullandığı tâbiri, (Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral’ın bunlar bize ne öğretecekler? Ne öğretecekler? Bize bunlar ahlâksızlıktan başka bir şey öğretmezler sözünü kastediyor) her halde kendisinin müsellemler olan nezahetiyle kabili telif bulmuyorum. Fakat bu insanlarla muhtelif vesilelerle memleketin muhtelif yerlerinde temas etmiş bir arkadaşımızın. Amerika’da bâzı teşekküller vardır ki, «genç hristiyanlar cemiyetleri» gibi, üzerinde etiketi olduğu için, bâzı yerlerde hoş görülmez. Fakat bu insanlar, barış gönüllüleri, muztarip insanların yanına gidecek onlara kültür sahasında, gerek sosyal sahada daima iyilik telkin eden, insanlığı yaratan ve insan cemiyetinin arzu ettiği birliği kurmak isteyen insanlardır. Ve bilhassa fazilet mükâfatının ödülü olan Kennedy için şu memlekette isim verdik. Bütün dünya geçen sene Kennedy’nin ölüm yıl dönümünde âdeta büyük bir matem yaptı. Bu iş böyle açık iken

muhterem arkadaşımın kullanmış olduğu bu tâbirden üzüntü duyudum” (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 14 Ocak 1965a, s. 662)

Şeklinde bir açıklama yaparak kanun tasarısına açık desteğini dile getirmiştir.

Kanunu meclise getiren hükümetin ise, Barış Gönüllüleri konusundaki olumlu görüşlerini dönemin Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem şu sözlerle belirtmiştir:

“Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; Bu kürsüde Sayın Adnan arkadaşımızın barış gönüllüleri için sarf ettiği olumsuz tâbiri Hükümet adına üzüntü ile karşıladığımı açıklamak mecburiyetindeyim. Millî Eğitim Bakanlığının hizmetinde emekleri geçen bu gönüllülerin bizim öğretmenlerimizden tamamen farksız hizmet şartları içinde bulunduğunu ve bunlardan büyük faydalar sağladığımızı huzurunuzda ifade etmek isterim. Bu insanların kendi memleketleri dışında insanlık ideali için toplanmış ve bu ideale bağlı olarak, geri kalmış memleketlerde o memleketlerin kalkınmasına kendi bilgilerini, aynı zamanda insanlık inancı çerçevesi içinde var güçleriyle yerine getirmektedirler. Bu insanlar ancak saygıyla anılmaya lâyık insanlardır. Bilhassa bunu huzurunuzda belirtmek istiyorum” (“Millet Meclisi Tutanak Dergisi”, 1965a, s. 663).

Mecliste, konu çok geniş bir şekilde tartışılmış ve yapılan oylama sonucunda oylamaya katılanların ezici çoğunluğuyla kanun geçmiştir. Oylamaya 263 milletvekili katılmış; bunlardan 250’si kabul, 6’sı ret ve 7’si çekimser oy kullanmıştır (“Millet Meclisi Tutanak Dergisi”, 1965b, ss. 810-813).

Barış Gönüllüleri ile ilgili olarak Türk toplumundaki çekinceler milletvekillerinin dile getirdiklerinden çok farklı değildir. Bununla ilgili olarak dönemin gazetelerinde sürekli yazılar ve haberler çıkmıştır. Haberlerde, Amerikalı Barış Gönüllerinin aslında istihbaratçı olduğu ve ABD’nin çıkarları için çalıştığını, barış gönüllüsü olmayı bırakın bunların aslında savaş gönüllüsü oldukları vurgulanmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 1966, s. 6). Bu tartışmaların basında sıklıkla yer alması üzerine, Türkiye’deki Barış Gönüllüleri Teşkilatının müdürü Donavan Mclure 22 Aralık 1966 tarihinde bir basın toplantısı düzenleyerek, Barış

Gönüllülerinin ajan olmadıklarını en yetkili ağızdan ifade etmek zorunda kalmıştır(*Milliyet Gazetesi*, 1966c, s. 7).

10 Kasım 1969 tarihinde ise, Genel Kurmay Başkanlığının bir açıklaması gazetelerde yer almıştır. Açıklamada, Türk Ordusu'nun Barış Gönüllülerinin Türkiye'de çalışmasını istemediği ifade edilmiştir(*Milliyet Gazetesi*, 1969, s. 1). Bu olumsuz açıklamalar, ABD'nin Kıbrıs meselesindeki tavrından kaynaklanmaktadır. Nitekim dönemin ABD başkanı Lyndon B. Johnson tarafından Başbakan İsmet İnönü'ye 5 Haziran 1964 tarihinde gönderilen ve Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesine engel olmak gayesiyle kaleme alınmış söz konusu mektup iki ülke ilişkilerindeki ilk ciddi kırılmaya vesile olmuştur. Küba füze krizinde ABD'nin Türkiye'yi pazarlık konusu yapmasına bile fazla tepki vermeyen Türk tarafı, ABD'nin Kıbrıs meselesi ile ilgili tavrına ve bu mektuba çok içermiştir. Bu durum, iki ülke arasındaki tam ittifak döneminin ikinci mühim kırılması olarak değerlendirilmiştir.

Yukarıda izah edilen eğilimlerin ve yaşanan bazı somut olayların da etkisiyle, Barış Gönüllülerinin misyoner ve ajan oldukları iddiaları kamuoyunda daha fazla gündem bulmaya başlayınca, Barış Gönüllülerinin kişisel güvenliklerinden endişe edilmiş ve çalışmalarına 1970 yılında son verilmiştir. Türkiye'deki son barış gönüllüsünün 1971 yılında ülkeyi terk etmesiyle, dünyanın birçok ülkesinde günümüzde çalışmalarına devam eden söz konusu program, Türkiye'de sona ermiştir.

2.6.Türkiye'de Barış Gönüllülerinin Eğitim Sahasındaki Çalışmaları ve Eğitime Etkileri

Barış Gönüllüleri Türkiye de sağlık, kırsal kalkınma ve turizm gibi alanlarda da çalışmışlar, ancak asıl etkinlik kazandıkları ve katkı sunabildikleri alan genelde eğitim özelde ise İngilizce dil eğitimi konusu olmuştur. Türkiye'de görev yapan barış gönüllerinin çalıştıkları alanlara göre dağılımı incelendiğinde;(Akbaş, 2006, s. 6) yüzde 40'ının eğitim, yüzde 16'sının çevre, yüzde 15'inin sağlık, yüzde 14'ünün ekonomi, yüzde 11'in tarım ve geri kalan yüzde 4'nün ise diğer alanlarda faaliyette buldukları görülmüştür.

Açıkça görüldüğü üzere, çoğunluk eğitim sahasında çalışmıştır. Eğitim dışı alanlarda çalışma yapanların sayıları ve etkinlikleri daha azdır. Eğitim dışında çalışanların etkinliklerinin ve verimliliklerinin düşük olduğu, dönemin Türk devlet yetkililerinin ifadelerine de yansımıştır. 17 Aralık 1966'da Dışişleri Bakanlığı yetkilisi Halûk Sayınsoy basına yapmış olduğu açıklamada; Türkiye'ye barış gönüllüsü olarak gelenlerden eğitim alanında öğretmen olarak istifade edilebildiğini, özellikle kırsal kalkınmaya destek sağlamak için köylere gönderilen barış gönüllülerinden verim alınmadığını, bu nedenle köylerde bulunan gönüllülerin sayısının düşürüleceğini belirtmiştir (Milliyet Gazetesi, 1966b, s. 1).

Eğitim alanında çalışan gönüllülerin ezici çoğunluğu İngilizce eğitimi alanında çalışmış olup, bunların sayısı 803 kişidir. İngilizce öğretmenliği yapanlar ortaokullardan başlayıp lise, maarif koleji, eğitim enstitüleri, meslek okulları ve üniversitelere kadar eğitimin her kademesinde dil eğitimi vermişlerdir. Resmi okulların dışında, çeşitli kurumlara bağlı olarak da İngilizce kurslarında görev almışlardır. Nitekim resmi kurumların dışında yaptıkları dil eğitimi kamuoyunun daha fazla dikkatini çekmiş ve çeşitli tepkilerle karşılaşmışlardır. 8 Ağustos 1965 tarihli Milliyet Gazetesinde gazeteci Candan Selek hazırlamış olduğu köşede; dil kursları hakkında, bunların asıl gayeleri nedir ve neye göre seçilmişlerdir gibi sualler ile gönüllüleri eleştirmiştir (Milliyet Gazetesi, 1965, s. 2).

Dil eğitimi dışında, barış gönüllerinden çocuk bakımı programında yer alan gönüllüler, Sağlık Bakanlığına ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı çocuk yuvalarında ve çocuk hastanelerinde çalışmıştır. Özellikle, tüberküloz kontrol programında eğitici olarak görev alan gönüllüler, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde Verem Savaş dispanserlerinde bu hastalıklarla ilgili olarak eğitimler vermişlerdir. Barış gönülleri içinde Ev Ekonomisi uzmanı olarak gelenler ise, çeşitli kız sanat enstitülerinde bu konuda Türk öğrencilere dersler vermişlerdir (Soysal, 2015, s. 122).

Türkiye'ye gelen gönüllüler arasında kendi ülkelerinde doktora derecesinde eğitim almış olanlar da mevcut olup, bunlardan daha çok üniversitelerde faydalanılmıştır. Doktora derecesine sahip gönüllülerin alanları genelde Matematik, Fizik, Kimya ve İngilizce gibi alanlardır.

Bunlardan 30 civarındaki gönüllü 1964-65 eğitim ve öğretim yılında öğretim üyesi olarak Ankara’da İngilizce eğitim yapan bir üniversite olan Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) görev yapmışlardır(-Kurdaş, 2004, s. 219).

Kişisel anılarında “Türkiye’de Bulunan Amerikan Barış Gönüllülerinin Yaşadıkları Değişim Süreci” başlıklı bir makalesinde Zafer Parlak, barış gönüllüsü bir İngilizce öğretmeninden ders alan Hayri Candan isimli bir yakınının İngilizce öğretmeni olan Amerikalıdan şöyle bahsettiğini nakleder;

“Çok iyi öğreten, devletten maaş almadığını duyduğumuz, bir Türk gibi giyinen, Türkler gibi davranan ve çok iyi İngilizce konuşan bu öğretmen için herkes gâvur diyordu. Bizimle hep İngilizce konuşsa da biz onun aslında Türk olduğundan emindik. Çünkü Türk öğretmenlerle hep Türkçe konuşuyordu”(Parlak, 2015, s. 310)

Bu dönemde Türkiye’de görev yapan barış gönüllüsü Amerikalıların; bire bir ilişki kurdukları kişiler üzerinde iyi bir intiba bıraktıkları, Türkçeyi kısa sürede öğrendikleri, gittikleri yörelerin şartlarına uyum konusunda Türklerden oluşturulmaya çalışılan Türk barış gönüllülerinden daha verimli oldukları vurgulanmaktadır.

Nitekim 1963 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin ve Ankara Üniversitesi’nin destekleriyle Türk üniversite öğrencilerden mürekkep “Türk barış gönüllülerini oluşturma çabası hasıl olmuştur. Bu çabaya, Amerikan barış gönüllülerinin Türkiye sorumlusu Ross Pritchard ve dönemin Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Kemal Kurdaş rehberlik etmiştir. Geliştirilen projeye, Orta Doğu Teknik Üniversitesinden 75, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden 5 olmak üzere toplamda 80 öğrenci istekli olmuştur(Özbalkan, 1970, s. 229). Bu kişilere; Orta Doğu Teknik Üniversitesinde 1965 yaz mevsiminde 21 Haziran ile 21 Temmuz arasında Türkiye’nin coğrafyası, tarihi, toplum yapısı, hükümet yapısı, Türkiye’nin ekonomik durumu, eğitim yapısı, kültürü ve dini yapısı hakkında bilgiler verilmiş, ayrıca Türkiye’deki kırsal kalkınma faaliyetleri hakkında da teknik bilgiler aktarılmıştır. Ancak, söz konusu eğitimlere başlarken 80 olan öğrenci sayısı eğitimi yarıda bırakıp

ayrılanlar nedeniyle 45'e düşmüştür. Kısa bir süre sonra görevli oldukları köylere giden gönüllülerin sayısı 15'e kadar düşmüştür. Sonuçları itibariyle başarısız olduğu görülen Türk Barış Gönüllüleri projesi kısa bir süre sonra uygulamadan kaldırılmıştır(The Peace Corps, "Turkey METU-RCD Training Program, June 21 to July, 1965).

Amerikan barış gönüllülerinin Türkiye'de dil eğitimine nasıl bir katkı verdikleri konusu, 1965 yılında Cumhuriyet Senatosunda da çok uzun tartışmalara neden olmuştur. Ankara senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın hem ABD'ye yönelik hem de Barış Gönüllüleri Teşkilatına yönelik ağır eleştirilerine Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir söz alarak cevap vermiştir. Mehmet Ali Demir konuşmasında bu çalışmayı desteklediğini, özellikle geri kalmış bölgelerde yabancı dil eğitimi için verilen hizmetlerin çok faydalı olduğunu müşahade ettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:(

“Çok muhterem arkadaşlarım, az gelişmiş bir bölgenin temsilcisi olarak ifade edeceğim. Tunceli, Hakkâri, Van ve Doğu - Anadolu vilâyetlerinin birçoğunu gezdim. Geçende de arz ettim. Bilhassa bu ve buna benzer vilâyetlerimizin birçoğunda asla bir yabancı dil hocası bulunmamaktadır. Ben yalnız eğitim cephesinden alıyorum. Barış gönüllüleri bugün burada Tunceli'de iki arkadaş, Hakkâri'de iki arkadaş yıllardan beri bu okullarda bir tek yabancı kelime öğrenmeden mahrum olan veyahut iki üç ay kadar orada öğretmenlik yapıp başka yere nakleden veyahut orada mektep sıralarında iken biraz yabancı dil öğrenenler tarafından burada eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Halbuki burada vazife alan kimseler her türlü fedakârlığı üzerine almak suretiyle burada yabancı dil öğrenmekten mahrum olan çocuklarımızın boş geçen bu derslerin doldurmak suretiyle bize en büyük yardımı hem bütçe bakımından, hem eğitim bakımından, hem de öğretim bakımından yaptıklarına şahsan kaani bulunmaktayım.” (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1965 s.641-642)

Barış gönüllülerine yapılan eleştirilerin, çalışmış oldukları alanlar üzerinden değil, daha çok yabancı ülke vatandaşı oluşları üzerinden güvenlik kaygıları nedeni ile yapıldığı görülmektedir. Nitekim verdikleri eğitim ile ilgili olarak genellikle bir memnuniyet ifade edilmektedir.

SONUÇ

ABD tarafından oluşturulan Amerikan Barış Gönüllüleri teşkilatının dünyanın birçok ülkesinde, dünya barışına katkı vermek ve barış adına ortak idealleri paylaşmak iddiası ile bir faaliyet yürüttükleri görülmektedir. Ancak gönüllülerin, söz konusu ülkelerin yoklukla olan mücadelelerini desteklemek için mi çalıştığı, yoksa görünürde barışsever ve insancıl gayeleri kullanarak gerçekte Amerikan genişlemesinin ve ABD'nin dünya üzerinde hızla kurmakta olduğu hegemonyanın önemli bir aracı mı oldukları sorusu halen tartışma konusudur.

Barış gönüllüleri programlarında 250 bine yakın Amerikan genci görev almış ve dünyanın dört bir yanına dağılmışlardır. Bu rakam, kuşkusuz bir program için oldukça önemli bir sayıdır. Bu derece yüksek sayıdaki Amerikalının dünyanın birçok bölgesine gidip, oralarda yaşayan insanların tarihini, kültürünü ve yaşama biçimlerini öğrenmesi elbette ki bu gençler için çok önemli bir deneyim olmuştur. 1960'lı yıllarda Türkiye'de görev yapan Amerikan barış gönüllülerinin bazılarının Amerikan devlet kademesinde hukuk, dış politika ve yükseköğretim gibi çok önemli alanlarda görev yaptıkları görülmektedir. Bu durum bizlere, Barış Gönüllüleri teşkilatında görev yapan gençlerin, Amerikan yönetimi tarafından önemsendiğini ve barış gönüllüsü olarak görev yapıp ülkelerine döndükten sonra da bunlardan önemli alanlarda yararlandığını göstermektedir. Bu durum, Barış Gönüllüleri teşkilatının çalışmalarından asıl fayda sağlayan tarafın, bu teşekkülü ortaya koyan ve diğer ülkelere kabul ettiren Amerika Birleşik Devletleri'nin olduğunu göstermektedir.

Ancak, Barış Gönüllüleri teşkilatınca yürütülen programlara katılan ve sonrasında ülkelerine dönen gönüllü gençlerin kendi ülkelerinde yürüttükleri bazı çalışmalar Türkiye açısından daha anlamlı olmuştur. Ülkelerinde döndükten sonra, ABD üniversitelerinde kurulan Türkiye çalışmaları kürsülerinde çalışan eski barış gönüllüsü akademisyenlerinin yürüttüğü kimi çalışmaların, Amerikan kamuoyundaki Türkiye algısının olumlu veya olumsuz şekillenmesinde kısmen etkileri olmuştur.

Neticede bu hareket büyük bir savaşın ardından dünyada kamplaşmanın yoğun olduğu ve dünyada insan hareketliliğinin günümüzdeki kadar yoğun olmadığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu ortamda bir insan hareketliliği oluşturarak Amerikan gençleri için dünyayı tanıma ve değerlendirme açısından bir farkındalık oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2006). Amerikan Gönüllü Kuruluşları: Barış Gönüllülerinin Dünyada Ve Türkiye'deki Çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 85-99.
- Aksoy, M., & Avcı, Y. (2018). Amerikan Diplomasisinde Değişimin ve Manevi Motivasyonun Sürekliliği: Soğuk Savaş Dönemi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(40), 1-15-15.
- Alakel, M., & Yıldırım, A. S. (2015). 11 Eylül Sonrası ABD'nin Irak İşgali Sürecinde Hegemonya-Emperyalizm Tartışmalarına Eleştirel Bir Bakış. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8). <https://doi.org/10.17828/yasbed.20267>
- Bozkurt, İ. (2008). Türk Kamuoyunda Amerikan İmgesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*.
- Cull, N. J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons From the Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Cumhuriyet Gazetesi. (1966, Ekim 21). s. 6.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi,. (1965, Mayıs 26). (Dönem: 1, Birleşim: 6-7, Oturum: 1), 641-642.
- Erboz, F., & Soydan, M. (2009). *Barış Gönüllüleri: 10 karanlık yıl*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Erken, A. (2015). Türkiye'de Barış Gönüllüleri Programına Bir Bakış: 1961-1970. *Avrasya Etüdüleri*, 48(2), 39-63.
- Forum Dergisi. (1967 Ağustos 1). s.320.

- National Archives Guide to the United States Peace Corps, Volunteer Information: Turkey Records. (t.y.). (Box: 034).
- Günek, A. (2018). Amerikan Kamu Diplomasinin Üç Evresi: Propaganda, Geleneksel Kamu Diplomasisi Ve Stratejik İletişim. *The Journal of Social Science*, 2(3), 54-72. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.425898>
- İlkay, E., & Analı, S. (2015). Voice of America'dan Ankara Radyosu'na: Kore Savaşı'nda Kamuoyu Oluşturma. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (22), 83-100.
- İskit, T. (2007). *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması* (2. bsk). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Johnson, C. A. (2005). *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı* (1. bs; H. T. Kösebalaban, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Kabacalı, A. (1995). *Yakın Tarihimizden Büyük Dönemeçler*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Kalın, İ. (2018). Kamu Diplomasisi—Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. Erişim Tarihi 16 Aralık 2020, <https://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi>
- Kaya, M. (2019). Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 4(1), 1-12.
- Kurdaş, K. (2004). *ODTÜ yıllarım* (2. bsk). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Latham, M. E. (2000). *Modernization as Ideology: American Social Science and "nation Building" in the Kennedy Era*. University of North Carolina Press.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi,. (1965a, Ocak 14). Millet Meclisi Tutanak Dergisi,24.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi. (1965b, Ocak 15). Millet Meclisi Tutanak Dergisi,34.
- Milliyet Gazetesi. (1965, Ağustos 8).
- Milliyet Gazetesi. (1966a, Ekim 10).
- Milliyet Gazetesi. (1966b, Kasım 18).

- Milliyet Gazetesi. (1966c, Aralık 23).
- Milliyet Gazetesi. (1969, Kasım 10).
- Nye, J. S. (2005). Yumuşak Güç (2. bsk; R. İ. Aydın, Çev.). Ankara: Elips Kitap.
- Özbalkan, M. (1970). Gizli belgelerle barış gönüllüleri (1. bsk). İstanbul: Ant Yayınları.
- Parlak, Z. (2015). Kendi Anılarında Türkiye’de Bulunan Amerikan Barış Gönüllülerinin Yaşadıkları Değişim Süreci. *Kebikeç, Haziran*, (39), 291-314.
- Resmi Gazete. (1965, Nisan 10). (11976).
- Sancak, K. (2016). Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç (1. bs). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Soysal, M. (2015). Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki faaliyetleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, (56), 113-146.
- The Founding Moment. (t.y.). <https://www.peacecorps.gov/about/history/founding-moment/> Erişim Tarihi 16 Aralık 2020,
- The Peace Corps, “Turkey METU-RCD Training Program, June 21 to July. (1965). Oregon: Portland State College.
- Tuch, H. N. (1993). *Communicating with the world: U.S. public diplomacy overseas*. New York: St. Martin’s Press [for] the Institute for the Study of Diplomacy.
- Tuncer, H. (2009). *Diplomasinin Evrimi* (1. bs). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Yağmurlu, A. (2019). Kültürel Diplomasi: Kuram Ve Pratikteki Çerçevesi. *Selçuk İletişim*, 12(2), 1210-1238. <https://doi.org/10.18094/josc.596331>
- Yön Dergisi. (29 Nisan 1966). *Köy Enstitüleri Yerine Barış Gönüllüleri*.